

Van Cranenburchlaan 31, Kerkingang Parklaan 8 (St Jozefkerk)

| | |
|--|---|
| Naam | St.-Jozef |
| Oorspronkelijke functie | Religieus |
| Type | Kerk (na-oorlogs) |
| Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde | 1 |
| Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde | Kerkgebouw |
| Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw | 1962 |
| Architect | J.A. van der Laan |
| Bijzonderheden/ opmerkingen | Reeds in procedure sinds najaar 2008 hieronder beschrijving tbv aanwijzing als gemeentelijk monument integraal opgenomen |
| Waardering cultuurhistorische waarde | 5 (gemeentelijk monument) |
| Adres | Van Cranenburchlaan 31, kerkingang Parklaan 28 |
| Plaats | Wassenaar |
| Naam object | RK Sint Jozefkerk en pastorie |
| Kadaster | B 7050 |
| Typologie | kerk met pastorie |
| Complex | Nee |
| Beschermd gezicht | Nee |



R.-k. St. Joseph Kerk Wassenaar.

Ontwerptekening

De bescherming strekt zich uit tot het kerkgebouw met de toren, de pastorie en het kerkinterieur voor zover ontworpen in de periode tot 1962. De aanbouw en de latere interieurtoevoegingen zijn voor bescherming van ondergeschikt belang.

Inleiding

In 1956 door het architectenbureau Van der Laan, Hermans, Van der Eerden en Kirch ontworpen en in 1962 voltooide KERKGEBOUW met PASTORIE.

De kerk is een laat werk in het omvangrijke oeuvre van het architectenbureau dat in 1921 door Jan van der Laan (1896–1966) samen met zijn al langer als architect werkzame vader Leo van der Laan (1864–1942) te Leiden als Bureau van der Laan in het leven was geroepen. De katholieke familie Van der Laan bracht nog twee andere architecten voort, Nicolaas (1908–1986) en de bekende Dom Hans van der Laan, de naamgever van de zogenoemde Bossche School.

Het werk van het Bureau van der Laan toont invloeden van de diverse architectuurstromingen vanaf de jaren twintig tot en met de jaren zestig. Van traditionele, ambachtelijke baksteenarchitectuur, invloeden van de vroeg Christelijke Italiaanse kerken, tot de meer moderne wederopbouwperiode, waarbij historische referenties worden teruggebracht tot de essentie. Ook in kerkarchitectuur is sprake van een voortdurende ontwikkeling binnen het bureau. Tussen 1938 en 1966 ontwierp Jan van der Laan vele kerken. Te wijzen valt op de Leidse St. Jozefkerk en de Wassenaarse Goede Herder, de laatste gebouwd als oud-christelijke basiliek. Andere werken die in dit verband genoemd kunnen worden zijn het St. Jozef Ziekenhuis te Deventer en de Kerk Pius X te Slotervaart (gesloopt).

De St. Jozefkerk in Wassenaar past in de lijn van de sobere architectuur die ook door Dom van der Laan werd gepropageerd. Kenmerken van deze architectuur zijn de rechthoekige vormen, het zichtbare beton en het ruwe voegwerk. De geometrische verhoudingen vertegenwoordigen daarin een mystieke betekenis.

Sobere tendensen zijn als een rode draad binnen het oeuvre van de familie Van der Laan aan te wijzen, maar het is de tot het bureau toegetrede architect J.H.M. Kirch die Van der Laan de richting op stuurt van zijn broer Dom Hans van der Laan. Na de Pius X kerk te Amsterdam is de St. Jozefkerk het meest zuivere ontwerp van het bureau in de stijl van de Bossche School.

De aangebouwde parochiezaal uit 1991 is naar ontwerp van de lokale architect Johan Goudeau. Dezelfde architect was in 1982 verantwoordelijk voor de lithurgische aanpassing van de altaaropstelling.

Stedenbouwkundige context

De kerk is gesitueerd binnen de stedenbouwkundige uitleg van Wassenaar zoals ontwikkeld vanaf de jaren dertig tot en met de wederopbouwperiode. Vanaf de ganzenvoetachtige ontsluiting vanaf de Rijksstraatweg waaiert – van oost naar west – ook de bouwblokstructuur uit. Het stedenbouwkundig plan, zoals in eerste instantie ontwikkeld door Dudok (vanaf 1929) en later voltooid door het bureau Froger voorzag aanvankelijk in gesloten bouwblokken, uitsluitend laagbouw. Via half open blokken gaat de structuur over in de kenmerkende stedenbouwkundige uitleg van de wederopbouwperiode (en later): strokenbouw en hoven en haken. De haakvormige hoogbouw aan de Zijlwatering – een bestaand landschappelijk element dat binnen het uitbreidingsplan geïncorporeerd is – vervult binnen de uitleg een centrale rol. Voor de gehele periode geldt dat de groenstructuur dominant is. Het kerkgebouw is beeldbepalend binnen de groene wig, die de verbindingszone vormt tussen de wederopbouwperiode en de jaren dertig. Binnen deze wig, die grenst aan de centrale kanaalzone met de hoogbouw, is ook de openbare school gevestigd. Kerk en school, maar ook de winkels tegenover de kerk, vormen aldus een centrale (groene) kern binnen het uitbreidingsplan. Stilistisch vertonen de bouwwerken een staalkaart van de opeenvolgende stijlen binnen de wederopbouwperiode.

De kerk is gesitueerd op een rechthoekig groen kavel, omringd door straten tegenover een plantsoenaanleg en binnen zichtafstand van de (openbare) school. De begrenzingen van het kavel lopen parallel met de rooilijnen van kerk en pastorie. Binnen deze belijning is de kerk georiënteerd op het oosten (meer precies op het noordoosten). Op het westen vormt een bestrating de overgang van de publieke ruimte naar de bordestrappen van de kerk. De toren neemt binnen het groene kavel en binnen de omgeving een beeldbepalende centrale rol in. De parkaanleg is – kenmerkend voor Wassenaar – meer in lijn met de landschappelijke aanleg van de landgoederen zoals door Zocher ontworpen, dan met de tuin- en landschapsarchitectuur van de wederopbouwperiode.

Hoofdopzet en constructie

De plattegrond van de kerk, opgetrokken rond een betonskelet, is een rechthoek met aan de noordzijde een kleine uitgebouwde kapel, eveneens op rechthoekige plattegrond.

Aan de zuidkant is tegen de andere lange zijde van de rechthoek de pastorie gesitueerd, met een kleine verspringing naar achter ten opzichte van het kerkgebouw. Binnen de rechthoekige plattegrond van dit bouwlichaam is een kleine patio uitgespaard. De massief ogende toren ('campanile'), met alleen de klokkenstoel open, staat op een vierkante plattegrond en vormt het verbindende element tussen pastorie en kerk. De pastorie is éénlaags onder een plat dak, het kerkgebouw ongeveer twee keer de hoogte van de pastorie, eveneens onder een plat dak. Behalve de toren is ook het materiaalgebruik en de detaillering een verbindend element. Dit verband ontbreekt in de nieuwe aanbouw in de zuidwestelijke open ruimte tussen kerk en pastorie. Deze doorbreekt de heldere opbouw in volumes en de zichtbare overgang tussen kerk en pastorie.

De hoofdontsluiting is aan de westzijde waar zich boven het bordes als een moderne colonnade een overdekte galerij verheft, met vijf brede openingen en twee smalle sleuven. De toegangen zijn centraal (hoofdingang met dubbele deuren) en op de hoeken. De strook hierboven wordt ingenomen door de lichtbeuk – rechthoekige glas-in-loodvensters – die doorloopt over de noordelijke en zuidelijke gevel.

Het interieur wordt gekenmerkt door een nagenoeg vierkante centrale publieksruimte aan de buitenzijde afleesbaar aan een ter plaatse iets opgehoogde kap. In een afgescheiden strook aan de oostzijde is de absis opgenomen (en de doorgang naar de pastorie), terwijl een smallere strook aan de westzijde wordt ingenomen door de colonnade. Buiten de publieksruimte is afgeschermd en enigszins verdiept de doopkapel, aan de voet van de toren.



Architectonische uitwerking

De kerk en de pastorie zijn geheel opgemetseld in een gele handvormsteen, grof gevoegd. Dezelfde kleur steen is verwerkt in het bordes en de bestrating naar de entree. Decoratieve elementen en monumentale kunst, zowel binnen als buiten, zijn in beton uitgevoerd. Bijzondere elementen zoals de omlijsting van de hoofdentree (hardsteen) en de rand van het opgetilde dak boven de publieksruimte (gecorrodeerd koper) zijn in bijzondere materialen uitgevoerd.

De basisvormen binnen zowel de kerk als de pastorie zijn het vierkant en de rechthoek. Als voorgevel geldt de westelijke zijde, met de hoog opgetrokken colonnade. Deze bestaat uit zes brede gemetselde platen waarbij de vijf openingen en de twee (gesloten) sleuven samen het getal zeven symboliseren. De hoogte van de lichtbeuk is afleesbaar aan de omlopende gele betonnen band, ritmisch gesegmenteerd in brede en smallere rechthoeken. Tussen de platen gaat de band over in dwarsbalken met brede spaarvelden tussen smallere exemplaren.

Binnen de galerij wordt de aanzet van de lichtbeuk vormgegeven door kantsteens gemetselde bakstenen. Vergelijkbare gele banden lopen rondom ter hoogte van de bovenrand van de lichtbeuk, tegen de dakrand. Deze banden zijn een variant op de kroonlijst met een eenvoudige band onder en een gesegmenteerde band boven. Hiertussen, tegen de bakstenen ondergrond zijn gele alternerende betonplaten bij wijze van metopen. Het plafond van de galerij wordt ingenomen door een kunstwerk, bestaande uit abstracte vormen. De hardstenen deuromlijsting van de centrale entree wordt gesierd door twee eenvoudige, ingebeitelde kruisvormen. De hoekingangen in dwarsportalen zijn in glas

uitgevoerd, met daarboven een enkel, smal venster (met kleurloos glas). De lichtbeuk bestaat uit vier vensterparen gescheiden door betonnen muurdammen met een vlakverdeling vergelijkbaar met die van de dwarsbalken tussen de hoog opgaande platen van de colonnade. Deze ramen zijn voorzien van glas-in-lood.

De zuidelijke gevel wordt deels aan het oog onttrokken door de nieuwe aanbouw en door de pastorie. De detaillering is hetzelfde als aan de voorgevel. Aan de achterzijde van de galerij is een eenvoudige deur in de overigens blinde gevel opgenomen. Vanwege de aangebouwde toren is in de lichtbeuk slechts plaats voor drie vensterparen.

De oostelijke kerkgevel is geheel in vlak metselwerk uitgevoerd, zonder aanbouwen, met de dezelfde detaillering in en om de lichtbeuk als de westelijke gevel. Opvallend is de indeling in drieën van het venster boven het priesterkoor. Vanwege de symmetrie zijn op de hoeken smalle, enkele vensters ontworpen.

Hetzelfde geldt de noordelijke gevel. Alleen is hier in het midden de kleine blokvormige aanbouw van de kapel. Deze is aan de korte zijde afzonderlijk ontsloten. Aan deze gevel zijn ook weer vier vensterparen, terwijl in de kapel de vensterindeling in drieën is, net als achter het priesterkoor.

De toren grenst aan de groene koperen dakrand van de opgetilde kap van de publieksruimte en versterkt daarmee zijn positie als verbindend element. De toren zelf heeft slechts enkele kleine, niet gedetailleerde vensters. De open klokkenstoel wordt ingekaderd door niet gedetailleerde betonnen banden. De luidklok – gehangen aan een metalen frame dat bekroond wordt door een rijksappel – is duidelijk zichtbaar door de openingen, per vlak een brede, geflankeerd door twee smalle.

De pastorie wordt gekenmerkt door een enkele omlopende band, even boven de vensters, op een sterk ritmische wijze gesegmenteerd. Banden als in de kroonlijst van de kerk ontbreken. De vensters zijn T-vensters met een laag bovenlicht en aan de onderzijde voorzien van een donkere, vlakke borstwering. Aan de zuidzijde zijn de vensters alternerend, tussen eenvoudige tweeledige exemplaren. De entree, aan de oostzijde wordt gemarkeerd door een gele betonnen portaal. Rechts van de entree is een tweede ontsluiting.



Pastorie

Interieur

Het kerkinterieur is nog goddeels authentiek. Tot het mee-ontworpen interieur behoren de lichte houten kerkbanken en de donkere stenen vloer (vierkante plavuizen). De concave wand, die het hoofdaltaar aan het zicht onttrekt, met abstract kunstwerk is naar een ontwerp van Goudeau.



Het kunstwerk tegen het plafond van de absis vertoont een sterke gelijkenis met het kunstwerk tegen het plafond van de galerij. De verdiepte doopkapel heeft een staand wit stenen doopvont. Boven deze kapel is een balustrade met daarachter een historisch orgel (Cavaillé-Coll, België 19^{de} eeuw). Opvallend is de zichtbare wandgeleding, waarvan de gemetselde pijlers met daarboven een lijst, de colonnade van de westelijke gevel reflecteren. Ook het schoon metselwerk vormt een voortzetting van het exterieur. Het cassetteplafond is in beton met in de velden kleine vierkante panelen. Net als de buitengevels is het interieur strak georganiseerd op basis van rechthoekige en vierkante vormen.

Redengevende omschrijving

De St. Jozefkerk met de pastorie, naar ontwerp van het Bureau Van der Laan, Hermans, Van der Eerden en Kirch (arch. Jan van der Laan) in 1962 is van algemeen belang vanwege:

- architectuurhistorische waarde als kenmerkend voorbeeld van de ontwikkeling van de kerkelijke architectuur binnen het oeuvre van Jan van der Laan;
- daarnaast is het kerkgebouw met de pastorie architectuurhistorisch van algemeen belang als gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een belangrijk kerkgebouw uit de wederopbouwperiode, gebouwd volgens de principes van de Bossche School;
- stedenbouwkundige waarde vanwege de dominante ligging binnen de uitbreiding van Wassenaar, in samenhang met de school binnen de centrale, groene kern;
- cultuurhistorische waarde vanwege de bijzondere, artistieke wijze waarop kunst en religie binnen het uitbreidingsplan van Wassenaar zijn vormgegeven;
- Het pand is gaaf in hoofdvorm en in detaillering zowel wat betreft het exterieur, als het interieur;

Literatuur

- David Geneste e.a., *L. van der Laan (1864-1942), J.A. van der Laan (1896-1966), een katholieke architectenfamilie - rechtzinnig, maar veelzijdig en pragmatisch*, Bibliografieën en oeuverlijsten van Nederlandse architecten en stedenbouwkundigen, Rotterdam 2002.
- J. Goudeau, 'Een nieuwe kerk voor een Jonge Parochie', in: H. Claessen, J. Wijnman (red.), *Op de golven van de tijd; de Sint-Jozefparochie te Wassenaar tussen 1929 en 2004*, Wassenaar 2004, 230-242.
- Robert van Lit (red.), *Moderne Bouwkunst in Wassenaar 1900-1965*, Wassenaar 2007